

POSTSTRUKTURALISME SOM TILGANG TIL PRAKSIS

.oplæg den attende september 2002 /Jacob A. Cornett

I et lidt omsonst forsøg på at forfølge den opdeling undervisningsplanen lægger op til, kan man velsagtens påstå at det at gøre det til sin hovedbetragtning hvordan hash organiserer praksis, hvordan subjekterne – pigerne – organiserer sociale relationer og praksis omkring hashrygning, mere er en kritisk psykologisk/CHAT tilgang end det er poststrukturalisme. En mere stringent poststrukturalistisk analyse vil fokusere mere på hvordan italesættelsen af hash og af den sociale praksis omkring hash bliver diskursive teknikker for selv fremstilling, for subjektivitet.

Der foretages i kronikkerne fra www.vildelaereprocesser.dk en diskursiv tilkobling af hashrygning til andre figurer, andre elementer i teksten – alder, køn, »grineren« etc. – der gør det muligt at hashrygning kan karakterisere – i det hele taget have nogen relevans for – subjektivitet og det at være en person. Hashrygning involverer og mobiliserer ressourcer for at fremstille det aktive, handlende, selvkontrollerende-og-dermed-frie (Camillas + gruppes iagttagelse) »jeg« teksten organiseres omkring.

Genren der trækkes på i brugen af et »jeg«, er jo netop disse selvrefleksive, selvskuede subjekt er der fremstiller sig qua tidlige ægteskaber og skilsmisser, professionelle karrierer, ekstreme oplevelser eller som i dette tilfælde: hashrygning. »Talens« forfatning af kronikkerne lader altså hashrygning som praksis blive indikativ eller implikativ for subjektivitet som *forfatterens* selvudlevering.

Hashrygning opnår den status og giver de muligheder ved at involvere sig med diskursive fikseringspunkter som ressourcer for subjektivitet, dvs. ved at organisere hashrygning som den centrale nøgle til at forstå hvad betydningen af de øvrige tegn er for det at være en bestemt slags person. Hashrygning afstikker de linier ad hvilke det bliver muligt at fordele agency i teksten; hashrygning giver noget at sige om personen. Hashrygning bliver en måde at befolke teksten med subjekter. I og med at pigerne forholder sig til hashrygning reflekterer (spejler) deres selv-fremstilling netop denne diskurs.

Og som diskurs at betragte kan betydningen af hashrygning også undersøges genealogisk og det vil afdække diskursen som etableret forud for pigernes selv-fremstilling-qua-hash.

Til dette sidste kan en virksomhedsteoretisk tradition til enhver tid problematisere personers udleverethed til diskursen, at subjekterne altid er indenfor og uden mulighed for med deres brug af talen – deres virksomhed, at ændre betingelserne for talens forfatning. Og dermed er hele diskussionen som jeg har forsøgt at anskueliggøre som spørgsmålet om hvorvidt subjektet er subjekt udenfor, er subjekter *for* diskursen eller er subjekt indenfor, er subjekter *af* diskursen taget op igen som en måde at skelne mellem en kritisk psykologisk tilgang og en post-strukturalistisk.

Diskussionen kan føres videre i Solis' virksomhedsteoretiske definition af diskurs og dermed belyse nogle centrale forskelle ved begrebet:

Discourse is a pre-existing semiotic system, a cultural resource, that can reflect, construct, and change social reality. As adopted by the individual for practical action, discourse becomes constitutive of the mind. (side 6)

Diskursbegrebet i Solis' udgave giver mig lyst til at dobbeltklikke på »kulturel ressource« – som vel er citatet operative begreb. Hvor den virksomhedsteoretiske model skærper opmærksomheden på diskursens dannende forhold til samfund og bevidsthed – at individer tager diskursen op for at foretage bestemte praktiske handlinger, for virksomhedens formål – så er en mere rendyrket, mere litteraturvidenskabelig poststrukturalisme mere radikalt interesseret i semiotikken for dens egen ret. Fra Foucaults elev Jacques Derridas begreb om *Differance* som processen der oppebærer en forskel, spillet der sætter sig spor eller mærker som i form af opdelinger, udelukkelse, dikotomier kan man drage en beskrivelse af det semiotiske system som ressource for subjektivitet: Differancen er rationaliteten i at operere med en difference mellem den samme og den anden, mellem nærvær og fravær.

Dermed bliver det tydeligere hvori ressourcen for subjektivitetsfremstilling – diskursen – skulle bestå: Som skabelsen af forskelle.

Subjektivering er iscenesættelsen af subjektivitet via kulturelle ressourcer fra diskursen og *Technologies of the Self* er de mekanismer, de praksisser, taktikker og strategier der bemidler den forskelsdannelse.

På hjemmesiden bliver pigerne desuden iscensat som håndterbart problem qua diskursen om hash-rygning. Den selv-refleksivitet som hash-rygning giver anledning til, er en styringsrationalitet (Rose), subjektivitet-qua-hash-rygning bliver en måde at formulere pigernes ønsker, drømme, problemer etc indenfor en bestemt

pædagogisk eller sundhedsvidenskabelig professionalitet. At bruge netop de diskursive ressourcer skaber en begribelig genstand for professionalitet og intervention, pigerne bliver tilgængelige for et særligt vidensmagt-felt.

Et spørgsmålet til analysen bliver derfor til *hvordan* den objektivering foregår som en subjektivering. Og det vil også sige *hvordan* subjektivitet indskrives i diskursivering af hash-rygning.

Så hvis vi sætter et ekstra-tekstuel subjekt i parentes (jfr. modellen af mål-midler-subjekt-objekt) – for analysens skyld kun betragter subjektivitet som fremstilling, som en opnåelse indenfor teksten – så er genealogien en mulighed for at se subjektivering som karneval. Kan vi finde de strategier og taktikker, de praksisser i teksten der gør det muligt for den specifikke subjektivering at opstå, så har vi også fundet en genstand for analyse; så har vi en subjektiveringspraksis at skrive genealogien om. Så hvis undersøgelsen skal interessere sig for subjektiveringspraksis som en genealogisk analysegenstand og udforskningen af teknikker/praksisser for subjektivering skal de søges *indenfor* teksten. Så findes der ikke subjekter og betingelser der ikke konstitueres qua tekstens/praksis' vidensmagt.

Genealogi er altså – med reference til Blachman og Foucault – at betragte det karneval af identitet, kronikkerne tilbyder samt forstå den historiske specificitet i de teknikker, de historier, de principper for talens forfatning der kommer i spil i teksten.

Forsåvidt tekst i denne sammenhæng er en metafor for social praksis, er en måde at studere sociale dannelsesprocesser, så bliver genealogien (og poststrukturalismen generelt) ikke bare en pointering af subjektets socio-practico-historico-materielle indlejring, dets situering, dets praktiske, sociale, historiske tekstualitet, men også en måde at arbejde med den indlejring.

Hvorfor denne interesse for genealogien? Formålet – som fremgår meget tydeligt i Foucault (1984) – er at sætte subjektivering fri for hegemoni, finde »minor practices« rundt om, uden om den dominerende diskurs for at finde andre ressourcer for subjektivitetsfremstilling der i fremkomsternes kontingente (ikke-nødvendig) historie er blevet overdøvet.

Med det fokus jeg har lagt her har jeg betragtet de psykologiske implikationer af den poststrukturalistiske tilgang. *Interpellation af identitet/ subjektivitet* er et begreb for den ide at praksisser forstyrrer, afbryder subjektdannelsen og derved er en del af, definerende for subjektivitet. Og dermed er der fremlagt det generelle ar-

gument at subjektivitet er subjektivering; at det psykologiske består i dannelsen af subjektivitet.

Alternativt kunne man fokusere langt mere på dannelsen af social praksis, på dannelsen af styringsrationalitet sådan som Rose (1999) gør. Den særligt psykologisk tilgang kunne fremføres som det at arbejde med et psykologisk almenbegreb for subjektivitet. Det er en måde at undersøge subjektivitet som et distribueret fænomen, betragte hvordan dannelsen af subjektivitet består i dannelsen af diskurser og selv-teknologier, for kontrol og overvågning, er processen for dannelse, for den historiske udfoldelse af en social praksis.

Temaet om Community psykologi slås altså an som en måde at begribe den enhed vi eksempelvis i den psykologiske klinik arbejder med: Subjektet.

Pigernes identitet, fremstillingen af agency opstår i kronikkerne ved at de forholder sig til de fixpunkter som diskurser om misbrug og ungdom tilbyder, dvs. opstår *som* reflektive subjekter. Men spørgsmålet man kunne stille er: Fra hvilken position?

Er det fra en position indenfor diskursen om hash-rygning, taler de som subjekter skabt af netop de subjektiveringsrationaliteter og teknikker diskursen om hash-rygning iværksætter, taler de *om* noget fra en position der selv er *skabt* af dette nogets rationalitet? Forholder de sig til subjektiveringsteknikkerne *som* subjekter-qua-hash, er det hash der giver subjektivitet eksistens? For så er de jo fanget i et paradoks: På den ene side at stille sig frem ved at forholde sig ved at skabe afstand og på den anden side kun kunne have agency ved *ikke* at forlade, *ikke* at skabe afstand til hash-rygning.

Eller forholder de sig fra en position udenfor diskursen, fra et nyt sprog, en mod-diskurs, en ny række subjektiveringsteknikker til fremstille selv (jfr. Blachman), nye scaffoldings? Forholder de sig til diskursen som handlende subjekter qua andre diskurser, nogle mod-diskurser? Og hvis det er det: hvordan fremstilles subjektivitet langs disse diskurser?

Så en overordnet pointe med oplægget er altså at præsentere poststrukturalismen som en analyse af dannelse, som en måde at operere med det produktive magtbegreb ved metodologisk at betragte hvordan diskurser giver mulighed for subjektivitet. Opgaven for genealogien at udfordre essentialiseringen, perspektivløsheden, homogeniseringen af historien om disse subjektivitetsfremstillinger for derigennem at gøre andre ressourcer, andre subjektiveringer tilgængelige